

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ได้ชื่อว่าเป็นเมืองพระพุทธศาสนา เนื่องด้วยประชากรนับถือพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทเป็นจำนวนมาก แม้จะไม่ได้ประกาศยกศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติก็ตาม ประชาชนก็นับพระพุทธรูปศานามายาวนานจนพิธีกรรมต่างๆในศาสนากลายเป็นประเพณี และวัฒนธรรมของคนไทยมาตั้งแต่ปู่ย่าตายาย จนแยกกันไม่ออก วัดซึ่งเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งในพุทธศาสนาซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญอยู่ ๕ ประการ คือ ๑) องค์พระศาสดา ได้แก่ พระพุทธเจ้า ๒) ศาสนธรรม ได้แก่ พระไตรปิฎก ๓) ศาสนทายาท ได้แก่ บริษัท ๔ ๔) ศาสนวัตถุ ได้แก่ วัด โบสถ์ วิหาร ลานเจดีย์ ๕) ศาสนพิธี ได้แก่ พิธีกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการทำบุญ

คนไทยพุทธทุกคนจะมีความคุ้นเคยกับวัดมาตั้งแต่โบราณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอดีต พ่อแม่นิยมเอาลูกชายไปฝากไว้กับวัดเพื่อให้ศึกษาเล่าเรียนหนังสือ หรือบางคนก็ให้ลูกชายได้บวชเรียน เขียน อ่าน จนเป็นประเพณีวัฒนธรรมสืบมาจนถึงปัจจุบัน

ในด้านของความเชื่อแล้ว คนไทยจะเชื่อเรื่องบุญเรื่องบาป ตามหลักพระพุทธศาสนาจนมีความเชื่อว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทำบุญได้ไปสวรรค์ ทำชั่วได้ไปนรก ทุกคนที่เป็นชาวพุทธจึงเข้าวัดไปทำบุญโดยเป็นประเพณีว่าวันพระ ๘ ค่ำ หรือ ๑๕ ค่ำ เป็นวัดพระจะต้องไปเข้าวัดทำบุญ ฟังธรรม วันอื่นก็อาจจะใส่บาตรพระสงฆ์ที่ออกบิณฑบาตตามหมู่บ้านต่างๆ เพราะในประเทศไทยเรา หมู่บ้านก็จะมีหนึ่งวัด หรือบางท้องถิ่น หนึ่งตำบลก็มีวัด ๕ วัด ขึ้นอยู่กับการปกครองในปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าชีวิตของคนไทยมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนามายาวนาน เชื่อในการทำบุญ ซึ่งมีการให้ทาน รักษาศีล และการเจริญภาวนา ฟังธรรม เป็นต้น โดยมีความเชื่อว่าการทำบุญจะมีอานิสงส์ได้ไปสวรรค์ ถ้าทำความชั่ว ผลของความชั่วจะทำให้ตกนรก ซึ่งบางครั้งบางคนก็เชื่อด้วยความมกมายไร้ปัญญา แต่บางคนก็เชื่อโดยมีปัญญาพิจารณาไตร่ตรองในการทำบุญ

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงปัญหาเหล่านี้ในสังคมไทยเรา จึงอยากชี้ให้เห็นถึงอานิสงส์ของบุญและวิธีทำบุญให้ถูกวิธีตามหลักของพระพุทธศาสนา จะได้ไม่ถูกหลอกหรือทำบุญแบบผิดวิธี ไม่หลงบุญเทียมนอกพระพุทธศาสนา หรือเมามบุญ คือ ทำบุญอย่างมกมายจนคนใกล้เคียงจะต้องเดือดร้อนอย่างนี้เป็นต้น ผู้วิจัยจึงได้วิจัยค้นคว้ารวบรวมเรียบเรียง ชี้แจงแสดงให้เห็นเพื่อที่จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติทำบุญให้ถูกวิธี ทำบุญให้ได้บุญ ตามหลักแก่นพระพุทธศาสนา จะได้รับอานิสงส์เต็มเปี่ยม และเป็นการช่วยทำนุบำรุงให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่กับประเทศไทยคนไทยตลอดกาลตลอดไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาเรื่องบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาอานิสงส์ของบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมกรรมการทำบุญในสังคมไทย

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ใช้วิธีการศึกษาวิจัยโดยวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อศึกษาเรื่องบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ศึกษาอานิสงส์ของบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมกรรมการทำบุญในสังคมไทย ซึ่งอยู่ในกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๑.๓.๑ เอกสารปฐมภูมิ (Primary Research) ศึกษาจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙

๑.๓.๒ เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Research) ได้แก่ วรรณคดี สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ตำราวิชาการ และรายงานวิจัยต่างๆที่มีความสอดคล้องกับงานวิจัยนี้

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ บุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทมีกี่ประเภท มีความหมายและองค์ประกอบอย่างไร

๑.๔.๒ อานิสงส์ของบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทมีความหมายและองค์ประกอบอย่างไร และมีลักษณะอย่างไร

๑.๔.๓ พฤติกรรมการทำบุญในสังคมไทยมีลักษณะเป็นอย่างไร

๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ บุญ หมายถึง การกระทำความดี เพื่อชำระกิเลสเครื่องเศร้าหมองของจิตใจให้สะอาดปราศจาก โลภะ โทสะ โมหะ และเพื่อสร้างความสุขสงบให้กับตนเองทั้งชาติภพปัจจุบันและชาติภพหน้า เท่านั้น

๑.๕.๒ อานิสงส์ของบุญ หมายถึง สิ่งที่คุณคนผู้กระทำความดีจะได้รับหรือผลประโยชน์ตอบแทนจากการกระทำความดีผลประโยชน์ตอบแทนที่เกิดจากการที่คุณคนสร้างความดีด้วยการบำเพ็ญทาน ศีล ภาวนา เท่านั้น

๑.๕.๓ พฤติกรรมการทำบุญในสังคมไทย หมายถึง ความเชื่อความศรัทธาต่อการให้ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา ของคนในสังคมไทย โดยสะท้อนผลแห่งวิถีการทำบุญประเภท ทาน ศีล ภาวนา ออกมาในรูปแบบตามที่ตนเองเข้าใจ เท่านั้น

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ พระเทพวิสุทธิกวี ได้กล่าวถึงลักษณะของบุญไว้ในหนังสือ การพัฒนาจิต ดังนี้ บุญ มีลักษณะ ๓ ประการ คือ ๑) เมื่อกล่าวถึงเหตุของบุญ ได้แก่ การทำความดีทุกอย่าง ๒) เมื่อกล่าวถึง ผลของบุญ ได้แก่ ความสุขกายสุขใจทั้งในชาตินี้และชาติต่อไป ๓)X เมื่อกล่าวถึงสภาพของจิต ได้แก่ จิตใจที่สะอาดผ่องใส ดังนั้น บุญก็คือการทำความดี อันเป็นเหตุทำจิตของตนให้ผ่องใสสะอาดแล้วก่อ ผลส่งผลให้เกิดความสุขความเจริญทั้งร่างกายและจิตใจให้แก่คนที่ทำบุญไว้ หรือจะพูดอย่างย่อๆก็คือ บุญก็คือความสุขนั่นเอง” ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ ภิกษุทั้งหลายท่านทั้งหลายอย่ากล่าวต่อบุญเลย คำว่าบุญนี้เป็นชื่อแห่งความสุข”^๑

๑.๖.๒ น.นันทวันมูณี ได้อธิบายกล่าวถึงลักษณะของแก่นบุญไว้ในหนังสือ แสงสว่างกลางใจ ไว้ดังนี้ บุญหรือแก่นบุญ ได้แก่ การทำความดีทุกอย่าง จัดว่าเป็นบุญทั้งสิ้น การให้ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา ก็เป็นบุญ การไม่รังแกใคร ไม่เบียดเบียนใคร การพูดจาไพเราะก็เป็นบุญ บุญนี้ติดอยู่ที่ตัวเรา เดิน กิน นั่ง นอน พูด คิด นึก ถ้าใจของเราดีแล้วเป็นบุญไปหมด”^๒

๑.๖.๓ พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร จูตโน) ได้กล่าวถึง การอุทิศบุญ คือ การส่งผลแห่งการทำความดี ไปให้กับผู้ล่วงลับไปแล้ว ไว้ในหนังสือ สมาธิภาวนา ดังนี้ การอุทิศบุญให้กับบุคคลผู้ล่วงลับไปแล้วนั้นนิยมปฏิบัติกัน ๒ วิธี คือ ๑) ใช้น้ำกรวดแล้วตั้งจิตอุทิศบุญไปให้ ๒) ไม่ต้องมีน้ำกรวด เพียงแต่ตั้งจิตอุทิศบุญส่งไปให้ ที่เรียกว่า กรวดน้ำในใจหรือกรวดแห้ง การอุทิศบุญในสมัยพระพุทธเจ้านั้นไม่เรียกว่า การกรวดน้ำ แต่เรียกว่า ปัตติทาน แปลว่า การให้ส่วนบุญ^๓

๑.๖.๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวถึง เรื่องของรักษาศีล ที่เป็นบุญ ไว้ในหนังสือ พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ดังนี้ ศีล คือ ความประพฤติดีทางกายและวาจา การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย ข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม

^๑ พระเทพวิสุทธิกวี , การพัฒนาจิต ,พิมพ์ครั้งที่ ๖ ,(กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย , ๒๕๔๓), หน้า ๑๐.

^๒ อัง. สดตก.(ไทย) ๒๓/๙๕/๙๐

^๓ น.นันทวันมูณี , แสงสว่างกลางใจ , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โพธิ์ , ๒๕๔๙) , หน้า ๖๐.

^๔ พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร จูตโน) , สมาธิภาวนา , พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์ , ๒๕๔๗), หน้า ๒๐๔.

การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ปกติมารยาทที่สะอาดปราศจากโทษ ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว ข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น ความสุจริตทางกาย วาจา และอาชีวะ^๕

๑.๖.๕ ธรรมรักษา ได้กล่าวถึงอานิสงส์ของการทำบุญไว้ในหนังสือ คู่มือพัฒนาชีวิต ดังนี้ การทำบุญ เป็นการฝึกขุมทรัพย์ ไว้ ย่อมเป็นของเราตลอดไป ไม่มีใครมาแย่งเอาไปได้ ถ้าพอมีโอกาส และไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น ขอให้รีบทำบุญเอาไว้ อย่ารอไว้เมื่อนั้นเมื่อนี้ ชีวิตไม่มีอะไรแน่นอนอนไม่หลักประกัน การทำบุญให้ทำด้วยศรัทธาจริงๆ เป็นศรัทธาที่บริสุทธิ์ อย่าทำบุญเอาหน้า อย่าภาวนาหลอกลวง อย่าทำเพื่อหวังอย่างโน้นอย่างนี้ แต่ควรทำโดยตั้งเป้าหมายไว้ ๒ ประการ ดังนี้ ๑. เพื่อบูชาคุณท่าน หรือเพื่อสงเคราะห์ ๒. เพื่อกำจัดความตระหนี่ หรือความเห็นแก่ตัว^๖

๑.๖.๖ นายอดิศร เพียงเกษ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องบุญบาปที่ปรากฏอยู่ในบทผญาอีสาน พบว่า สังคมคนอีสานโบราณอาศัยคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว จิตใจ เป็นข้อวัตรปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน ให้อยู่ในกรอบประเพณีที่งดงาม คนอีสานที่เรียนหรือเข้าใจหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาและมีความสามารถในการถ่ายทอดเป็นคำผญาได้ ก็นำคำสั่งสอนนั้นมาผูกเป็นผญา ใช้อบรมสั่งสอนกุลบุตรกุลธิดา เป็นการถ่ายทอดจากปากต่อปากจดจำเล่าขานกันมาหรือมีผู้นิยมเรียกกันในเวลาต่อมาว่า "วรรณกรรมมุขปาฐะ" คนอีสานส่วนมากมีความเชื่อในเรื่องการทำบุญ และการทำความดี มีทัศนคติว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว^๗

๑.๖.๗ พระครูพิสัยปริยัติกิจ (แก่น อคฺควณฺโณ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง วิเคราะห์วัฒนธรรมการให้เชิงพุทธในสังคมไทย พบว่า การทำบุญสร้างกุศลกรรมดีนั้น การให้จัดเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะรองรับการทำความดีอื่นๆที่จะตามมา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ก็ได้สร้างสังฆบารมี พระองค์ก็ได้อาศัยการสร้างสมบุญบารมีด้วยวิธีการให้เป็นจุดเริ่มต้นของการบำเพ็ญบารมีขั้นสูง คือทรงบำเพ็ญบุญบารมี ด้วยเริ่มจากการให้เป็นทาน การตั้งมั่นอยู่ในศีล และการเจริญภาวนาซึ่งเป็นบำเพ็ญเพียรบุญที่สูงสุด^๘

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑)

^๖ ธรรมรักษา, **คู่มือการพัฒนาชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สติ), หน้า ๒๐.

^๗ นายอดิศร เพียงเกษ, **หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องบุญบาปที่ปรากฏอยู่ในบทผญาอีสาน, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔)

^๘ พระครูปริยัติกิจ (แก่น อคฺควณฺโณ), **ศึกษาวัฒนธรรมการให้เชิงพุทธในสังคมไทย, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีเป้าหมายหลัก ในการที่จะศึกษาลักษณะของบุญ หลักการบำเพ็ญบุญในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยไว้ดังนี้ คือเพื่อศึกษาเรื่องบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อศึกษาอานิสงส์ของบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมการทำบุญในสังคมไทย ซึ่งมีลำดับขั้นตอนในการวิจัยดังนี้ คือ

๑.๗.๑ ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Research) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ อรรถกถา

๑.๗.๒ ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Research) คือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ตำราวิชาการ และรายงานการวิจัยต่างๆที่มีความสอดคล้องกับงานวิจัยนี้

๑.๗.๓ วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดตามกรอบของวัตถุประสงค์ และประเด็นดังต่อไปนี้ คือ ความหมายของบุญ อานิสงส์ของบุญ และพฤติกรรมการทำบุญในสังคมไทย

๑.๗.๔ เรียบเรียงและสรุปผลการวิจัยพร้อมทั้งข้อเสนอแนะ

๑.๗.๕ นำเสนอผลการวิจัยโดยพรรณนาวิเคราะห์

๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบเรื่องบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๘.๒ ทำให้ทราบอานิสงส์ของบุญในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๘.๓ ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการทำบุญในสังคมไทย